

LUND UNIVERSITY

Den akademiske Tegnér

Dunér, David

Published in:
Lychnos. Årsbok för idé- och lärdoms historia

DOI:
[10.48202/29044](https://doi.org/10.48202/29044)

2026

Document Version:
Förlagets slutgiltiga version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):
Dunér, D. (2026). Den akademiske Tegnér. *Lychnos. Årsbok för idé- och lärdoms historia*, 2025, 425-427.
<https://doi.org/10.48202/29044>

Total number of authors:
1

Creative Commons License:
CC BY

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:
Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Den akademiske Tegnér

Olle Ferm, Bo Lindberg och Gunhild Vidén (red.), *Den akademiske Tegnér*. Stockholm: Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien, 2025. 286 s. ISBN 978-91-88763-59-4, hft.

Författaren till det ”Det eviga”, Esaias Tegnér, känd som poet och kulturpersonlighet, sökte sig mot den transcendentala verkligheten, idéernas oföränderlighet och odödlighet. En mer förbisedd sida är Tegnér som akademiker och hans latinska författarskap. Hösten 1799 skrevs han in vid Lunds universitet, disputerade pro gradu 1802 på en avhandling om skrattets orsak, senare samma år även för docenttiteln på en dissertation om Aisopos fabler. Följande år blev han docent i estetik, för att sedan utnämnas till tillförordnad professor 1808 i samma ämne. För att meritera sig för prästbanan disputerade han i teologi 1811 på en avhandling om gnosis, prästvigdes året därefter och utnämndes till professor i grekiska. Återstoden av tiden i Lund verkade han som professor, till 1826 då han lämnade den akademiska bondbyn för att beträda biskopsstolen i Växjö.

Den akademiske Tegnér (KVHAA Konferenser 114, 2025) är en antologi baserad på ett symposium som hölls i Stockholm våren 2023, där just Tegnérns akademiska verksamhet avhandlades. Vad som i denna konferensrapport särskilt lyfts fram ur kunskapens dunkel är Tegnérns latinska texter från tiden i Lund, dissertationer, orationer och andra akademiska lärdomsprov skrivna i samband med disputationer, befordringar och akademiska högtider. Närmare bestämt finns det 20 texter på latin bevarade, vilka speglar hans akademiska karriär och ger inblickar i hans filosofiska, estetiska, filologiska och teologiska tänkande. Volymen ger därmed också en belysning av dissertationsgenren (som under senare tid rönt ökat intresse inom forskningen) och samtidens syn på de klassiska språken, latinet och grekiskan. Den akademiske Tegnér verkade vid en tid, som Bo Lindberg visar, då nyhumanismen lyfte fram antikens språk och idévärld som bildningsideal, samtidigt som latinet började tappa mark som vetenskapens och bildningens språk, men ännu var centralt i akademiska ceremonier och skrifter. Som ett försvar av de klassiska språken sade Tegnér i ett tal vid Växjö gymnasium 1837, att de visserligen varken kan kokas eller ätas, varken kan användas för att bygga tröskmaskiner, väderkvarnar eller provinsialbanker. Men de borde väl ändå, frågade han retoriskt, kunna utveckla och stärka de mänskliga anlagen? (32) Tegnér som grecist och hans dissertationsöversättningar behandlas ingående av Johanna Akujärvi. I den grekiska kulturen såg Tegnér mänskligare drag, i motsats till romarnas råhet. Latinet var hjältarnas och kraftens språk. Latinets härskaord, skrev han i dikten ”Språken” (1817), var ”skarp som rasslet af

hårdade klingor" (27). Även om latinet saknade grekiskans estetiska förfining, hade det likafullt ett pedagogiskt värde. Hans eget latin, konstaterar Hans Helander, är glasklart och elegant, ciceronianskt och klassiskt, och med synonymanhopningar och liknelser skänker han livlighet åt texterna (48).

Förutom förhållandet till de klassiska idealen, Tegnér's hantering av antika ämnen såsom Aisopos fabler (Erik Zillén), Platons poetik (Monika Asztalos), den romerska litteraturen (Martina Björk) och gnosticismen (Sten Hidal), ger volymen åtskilligt stoff för att placera in honom i tidens idéhistoriska huvudlinjer. Tegnér navigerade mellan upplysningens "torra och hjärtlösa materialism" och romantikens "huvudlösa svärmeri", som Olle Ferm poängterar (211) i en uppsats om Tegnér's politiska uppfattningar. Tegnér talade för politiska-sociala förändringar i liberal anda. Idéhistoriskt intressant, där Tegnér själv blir något av en lärdomshistoriker, är hans svar på magisterfrågan 1802 (se Bo Lindberg), som rörde ifall lärdomen och vitterheten skulle växa lika mycket under det kommande århundradet som de gjort i det föregående, det vill säga, frågan om framsteget i historien. Den 19-årige Tegnér hade fått sig tilldelad uppgiften att svara jakande på frågan. Med tillförsikt såg han på lärdomens tillväxt det kommande århundradet. Vidskepelsen hade minskat, hjälten Napoleon hade återställt ordningen i Frankrike efter den franska revolutionens kaos och Kants kritiska filosofi hade förnyat filosofin. Tegnér's filosofiska intressen behandlas för övrigt av Henrik Lagerlund som sätter in honom i tidens förändrade filosofiska landskap. Tegnér studerade filosofi vid en tid då Kant hade introducerats i Sverige, och Fichte och Schelling börjat slå igenom.

I en avslutande uppsats av Barbro Wallgren Hemlin behandlas Tegnér som kyrklig talare, där poeten och professorn ställdes inför den svåra uppgiften att "hålla Tal för Bönder" (262). Tegnér är kanske inte den som man förknippar med humor, men vissa inslag av ironi och satir finns trots allt i hans diktning (se Christina Svensson). Ett prov på detta är det ovan nämnda talet vid Växjö gymnasium. Filosofen Tegnér trängde dock djupare ner till humorns förståndsmässiga grunder. Ämnet för hans magisteravhandling 1802 handlade om skrattets orsaker, som Olle Ferm knyter an till en "europeisk skrattdiskurs" (70). Så varför skrattar vi? Tegnér's svar är att det är föreningen av det oförenliga, vilken upplevs som ny och oväntad, som förnöjer sinnet. Då diskrepansens orimlighet står i vägen för en förnuftig lösning tvingar den förståndet att irra utan att stanna, något som liknar leken: "Liksom kroppen återhämtar sig genom att leka (*ludendo*), återhämtar sig själen i det stillsamma irrandets glädje." (62)

Den akademiske Tegnér må upplevas som ett stillsamt irrande, men som likväl leder fram till en fördjupad kunskap som infogar Tegnér i en större

bildningshistorisk kontext. Hans akademiska skrifter var visserligen få och ofta tillfällesbundna, men de erbjuder värdefulla insikter i det tidiga 1800-talets svenska idéhistoria och Tegnérns egen intellektuella rymd. Sammantaget ger *Den akademiske Tegnér* en nyanserad bild av Tegnérns latinska produktion, hans akademiska verksamhet och hans bidrag till svensk lärdomstradition. Det är en bok som breddar förståelsen för en av Sveriges mest välkända 1800-talspoeter genom att framhäva hans intellektuella mångsidighet.

David Dunér

Lunds universitet

Att fästa sig vid staten

Karin Hassan Jansson, *Att fästa sig vid staten: Äktenskap, arbete och ansvar i svensk samhällsdebatt 1750–1830*. Lund: Nordic Academic Press, 2024. 239 s. ISBN 978-91-89936-00-3, hft.

Den självklarhet varmed äktenskap och stat var sammantvinnade för tvåhundra år sedan är i dag ett minne blott – eller egentligen inte ens ett minne. I grova drag sammanfaller förmodligen forskningsläge och allmänbildning i vår uppfattning om giftermål och könsroller i det gamla Europa. Att manligt och kvinnligt liv var uppdelat i separata sfärer är en slitstark bild, men den är inte nödvändigtvis förankrad i historisk empiri. Traditionen är uppfunnen. Senare decenniernas forskning har visat att könsarbetsdelningen i det tidigmoderna samhället var betydligt mer komplex och blandad. När det gäller idéerna och idealen – hur äktenskapet diskursivt infogades i stat och samhälle – är läget annorlunda. Den internationella forskningen tycks överens om att de separata sfärerna var en ideologisk realitet. Enligt rådgivningslitteraturen och den politiska diskussionen ska kvinnan ha hört hemma i den privata och omsorgsbetonade hushållssfären, medan mannen förväntats försörja familjen genom arbete i den offentliga sfären. Som så ofta annars har historikernas nordväst-europeiska favoritexempel (läs: England och Nederländerna) fungerat som allmängiltig måttstock, men blickar man bortom denna geografi hopar sig avvikelserna. Går det då att urskilja alternativa mönster och åstadkomma en ny, konstruktiv syntes? Hur såg det ut i Sverige, där man förgäves letar efter en tongivande medelklass av engelskt märke?

Forskningsluckan som just skisserats bildar utgångspunkt för Karin Hassan Janssons studie av äktenskapets samhällsroll, sådan den framträder i föreställningar och normer om äktenskap, kön, arbete och ansvar i svensk